

Aydoğmuş Ördem, Ö. (2026). Normal olmanın dili: Albert Camus'nün yabancı romanında dilsel normatifiklik, duygusal performans ve toplumsal yargı. *International Journal of Language Academy*, 14 (3), 170-182.

Volume 14/3 September 2026

p. 170-182

Article History:

Received

11/08/2026

Accepted

24/08/2026

Available online

30/09/2026

**NORMAL OLMANIN DİLİ: ALBERT CAMUS'NÜN
YABANCI ROMANINDA DİLSEL NORMATİFLİK,
DUYGUSAL PERFORMANS VE TOPLUMSAL YARGI**

**The Language of Being Normal: Linguistic Normativity, Emotional
Performance, and Social Judgment in Albert Camus's The Stranger**

Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM¹

Öz

Bu çalışma, Albert Camus'nün Yabancı adlı romanını dil, toplumsal normatifiklik ve duygusal performans arasındaki ilişki açısından incelemektedir. Roman üzerine yapılan okumalar çoğunlukla absürdizm, varoluşsal yabancılaşma ve anlamsızlık kavramlarına yoğunlaşırken bu çalışma Meursault'nun yabancılığını aynı zamanda sosyodilbilimsel bir olgu olarak ele almaktadır. Temel argüman, Meursault'nun yalnızca toplumsal normlardan farklı davranmadığı, aynı zamanda toplumun yas, sevgi, pişmanlık ve ahlaki sorumluluk gibi alanlarda beklediği dilsel ve duygusal performansları üretmediği için anormal ve nihayetinde ahlaken suçlu bir özne olarak kurulduğudur. Çalışmada nitel metin ve söylem analizi yöntemi benimsenmiş; Meursault'nun kısa ve düşük değerlendirme içeren ifadeleri, epistemik konumlanması, duygusal değerlendirmeden kaçınması, sessizlikleri ve mahkeme söylemi içerisinde söz ve davranışlarının yeniden bağlamlandırılması incelenmiştir. Kuramsal olarak Goffman'ın benlik sunumu ve etkileşimsel performans yaklaşımı, Bourdieu'nün dilsel meşruiyet ve sembolik iktidar anlayışı ve Du Bois'nun konumlanma modeli birlikte kullanılmaktadır. Bulgular, mahkemenin cinayeti değerlendiren hukuki bir kurum olmanın ötesine geçerek Meursault'nun normal bir oğul, sevgili ve ahlaki özne olarak davranıp davranmadığını sorgulayan normatif bir mekanizmaya dönüştüğünü göstermektedir. Ayrıca romanda öldürülen kişinin özel bir ad yerine sürekli Arap kategorisiyle temsil edilmesi, dilsel normallığın kolonyal iktidar ilişkilerinden bağımsız olmadığını göstermektedir. Çalışma sonuç olarak Yabancı'nın yalnızca varoluşsal yabancılaşmanın değil, toplumsal normların dil aracılığıyla üretilmesi ve yaptırıma dönüştürülmesinin de romanı olarak okunabileceğini ileri sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Albert Camus, duygusal performans, Goffman, sosyodilbilim, söylem.

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, İletişim Bilimleri Bölümü, ozlemordem@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0002-9896-3037>

Abstract

This study examines Albert Camus's *The Stranger* through the relationship between language, social normativity, and emotional performance. While existing readings of the novel have predominantly focused on absurdism, existential alienation, and meaninglessness, this study approaches Meursault's estrangement also as a sociolinguistic phenomenon. Its central argument is that Meursault is constructed as abnormal and ultimately as a morally culpable subject not merely because he behaves differently from established social norms, but because he fails to produce the linguistic and emotional performances expected by society in relation to mourning, love, remorse, and moral responsibility. The study employs qualitative textual and discourse analysis, focusing on Meursault's brief and minimally evaluative utterances, his epistemic positioning, his avoidance of emotional evaluation, his silences, and the recontextualization of his words and actions within courtroom discourse. The theoretical framework brings together Goffman's approach to self-presentation and interactional performance, Bourdieu's concepts of linguistic legitimacy and symbolic power, and Du Bois's model of stance. The findings demonstrate that the court moves beyond its function as a legal institution evaluating the murder and becomes a normative mechanism that judges whether Meursault has performed the roles of a normal son, lover, and moral subject in socially recognizable ways. Furthermore, the repeated representation of the murdered man through the generic category "the Arab," rather than by a personal name, reveals that linguistic normativity in the novel cannot be separated from colonial relations of power. The study concludes that *The Stranger* can be read not only as a novel of existential alienation but also as a narrative of how social norms are produced through language and transformed into mechanisms of judgment and sanction.

Keywords: Albert Camus, discourse, emotional performance, Goffman, sociolinguistics.

GİRİŞ

Albert Camus'nün ilk kez 1942 yılında yayımlanan *Yabancı* adlı romanı, modern edebiyatta yabancılaşma, absürdizm, ölüm ve anlam sorunsalının en çok tartışılan eserlerinden biridir. Romanın başkahramanı Meursault, annesinin ölümünden başlayarak romantik ilişkilerine, arkadaşlıklarına, iş yaşamına, işlediği cinayete ve nihayetinde kendi ölümüne kadar uzanan süreçte çevresindeki olaylara toplumsal olarak beklenen duygusal tepkileri göstermeyen bir özne olarak sunulur (Camus, 2016). Ancak Meursault'nun yabancılığı yalnızca felsefi veya psikolojik bir kategori olarak değerlendirilmemelidir. Meursault aynı zamanda toplumun beklediği biçimde konuşmayan bir öznedir. Onun toplumsal normlarla çatışması, ne söylediğinin yanında neyi söylemediği, hangi durumlarda açıklama yapmadığı, hangi duyguları dilsel olarak sergilemediği ve muhataplarının değerlendirmelerine ne ölçüde katılmadığı üzerinden ortaya çıkar. Dolayısıyla *Yabancı*, dil ile toplumsal normallik arasındaki ilişkiyi incelemek açısından da verimli bir metindir. Bu yaklaşımın temelinde dilin toplumsal gerçekliği yalnızca yansıtmadığı, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin kurulmasına ve yeniden üretilmesine katıldığı düşüncesi bulunmaktadır. Bourdieu'ye (1991) göre dilsel etkileşimler toplumsal yapının izlerini taşır; konuşma, toplumsal olarak eşit aktörlerin nötr bilgi alışverişinden ibaret değildir. Dilin meşruiyeti, konuşanın konumu ve belirli bir toplumsal alanda hangi söylemlerin kabul edilebilir olduğuyla ilişkilidir.

Bu bağlamda çalışmanın temel problemi, Meursault'nun toplumsal dışlanması yalnızca davranışlarının içeriği üzerinden değil, bu davranışlara eşlik eden ya da eşlik etmesi beklenen dilsel ve duygusal göstergelerin yokluğu üzerinden nasıl üretildiğinin yeterince açıklanmamış olmasıdır. Meursault çoğu durumda toplumsal etkileşimin bütünüyle dışında değildir; sorulara yanıt verir, ilişkiler kurar, gündelik yaşamın rutinlerine katılır ve çevresindeki kişilerle iletişim kurar. Buna karşın yas, sevgi, pişmanlık, suçluluk ve ahlaki sorumluluk gibi toplumsal açıdan yoğun biçimde kodlanmış durumlarda beklenen değerlendirmeleri, gerekçelendirmeleri ve duygusal

ifadeleri sınırlı ölçüde üretir. Bu durum, bireyin ne hissettiği ile toplum tarafından ne hissettiğinin nasıl anlaşılır hale getirildiği arasındaki ayrımı önemli hale getirmektedir. Dolayısıyla problem, Meursault'nun duygusuz olup olmadığı sorusundan çok, toplumsal olarak meşru kabul edilen duygu ve anlam biçimlerini dil aracılığıyla görünür kılmamasının nasıl bir sapma, anormallik ve ahlaki yetersizlik göstergesine dönüştürüldüğüdür. Romanın mahkeme bölümleri bu problemi daha da belirginleştirir; çünkü Meursault'nun daha önceki sessizlikleri, kısa cevapları ve duygusal açıdan düşük yoğunluklu ifadeleri hukuki bağlamda yeniden yorumlanarak karakterine ilişkin bütünlüklü bir ahlaki yargının parçaları haline getirilmektedir.

Benzer şekilde Goffman'ın (1959) dramaturjik yaklaşımı, gündelik yaşamı bireylerin başkaları karşısında belirli benlikler sundukları bir etkileşim alanı olarak değerlendirir. Birey yalnızca kim olduğu ile değil, belirli bir durumda kim olduğunu nasıl sunduğu ile toplumsal olarak tanınır. Bu açıdan cenaze, sevgililik, arkadaşlık ve mahkeme gibi Yabancı'daki temel sahnelerin her biri belirli performansların beklendiği toplumsal sahnelerdir. Bu çalışmanın temel savı, Meursault'nun toplum tarafından yalnızca gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle değil, toplumun kendisinden beklediği duygusal ve dilsel performansları gerçekleştirmediği için de yargılandığıdır. Bu nedenle romanın ikinci yarısındaki mahkeme yalnızca bir cinayet davası değildir; aynı zamanda Meursault'nun normal bir insan, iyi bir evlat ve ahlaki bir özne olup olmadığının yargılandığı sembolik bir mahkemeye dönüşmektedir.

Bu doğrultuda çalışma şu sorulara odaklanmaktadır: Meursault'nun dilsel tercihleri toplumsal ve duygusal normlardan uzaklığını nasıl inşa etmektedir? Kısa yanıtları, epistemik belirsizlik ifadeleri, düşük duygusal değerlendirmesi ve açıklama yapmaması diğer karakterler tarafından nasıl yorumlanmaktadır? Mahkeme söylemi, Meursault'nun önceki söz ve davranışlarını cinayetten bağımsız bir ahlaki suçluluk anlatısına nasıl dönüştürmektedir? Son olarak romandaki adlandırma pratikleri, özellikle öldürülen kişinin Arap olarak kategorileştirilmesi, toplumsal ve kolonyal iktidar ilişkilerini nasıl görünür kılmaktadır?

KURAMSAL ÇERÇEVE

Goffman'ın (1959) dramaturjik sosyolojisinde toplumsal etkileşim bir tür performans alanıdır. Bireyler belirli ortamlarda kendilerinden beklenen rolleri yerine getirerek başkalarının kendileri hakkında oluşturacağı izlenimi yönetmeye çalışırlar. Bu yaklaşım Yabancı açısından önemlidir çünkü Meursault'nun temel özelliklerinden biri toplumsal performansların çoğuna kayıtsız kalması ya da onları beklenen biçimde gerçekleştirmemesidir. Bir cenazede oğuldan yas tutması, bir sevgiliden sevdiğini söylemesi, sanıktan pişmanlık göstermesi ve ölüm karşısındaki bir bireyden metafizik anlam araması beklenmektedir. Meursault ise bu performansların önemli bir bölümünü gerçekleştirmez. Dolayısıyla Meursault'nun problemi basitçe duygusuz olması değildir. Daha sosyolojik bir ifadeyle problem, duygunun toplumsal olarak tanınabilir performansını üretmemesidir.

Bir kişinin gerçekten üzüldüğü üzülmeyi doğrudan gözlemlemek mümkün değildir; ancak ağlamak, uygun sözcükleri kullanmak, sessizleşmek, belirli bedensel davranışlar göstermek ve kayıplar anlatmak gibi işaretler yasin toplumsal olarak okunmasını sağlar. Meursault bu işaretleri yeterince üretmediğinde çevresindekiler onun iç dünyasını toplumsal olarak duygusuzluk biçiminde sınıflandırmaktadır. Bu nedenle romandaki temel gerilimlerden biri duygu ile duygunun toplumsal performansı arasındaki ayrımdır. Bourdieu'nün (1991) dil yaklaşımı bu noktayı daha ileri taşımaktadır. Bourdieu açısından dilsel etkileşim toplumsal iktidardan bağımsız değildir. Belirli toplumsal alanlar, yalnızca hangi dilsel biçimlerin doğru olduğunu değil, hangi söylemlerin uygun, değerli ve meşru olduğunu da belirler.

Bu perspektiften bakıldığında Meursault'nun mahkemedeki sorunu yalnızca az konuşması değildir. Daha önemli olan, mahkemenin meşru kabul ettiği ahlaki dili konuşmamasıdır. Mahkeme Meursault'dan dolayı olarak pişmanlık, anne sevgisi, vicdan, yas, üzüntü, suçluluk ve ahlaki öz değerlendirme gibi belirli bir söylemsel repertuvar beklemektedir. Meursault ise bu repertuvarı gerektiği biçimde üretmemektedir. Böylece onun dili, kurumsal olarak meşru ahlaki söylemle çatışır. Dilsel analiz açısından Du Bois'nın (2007) konumlanma (stance) yaklaşımı çalışmanın önemli bir diğer ayağını oluşturmaktadır. Du Bois, konumlanma (stance) konuşanın bir nesneyi değerlendirmesi, kendisini konumlandırması ve diğer öznelerle hizalanması süreçleri üzerinden ele alır. Konumlanma (stance) üçleme modeli değerlendirme, konumlanma ve öznelerarası hizalanmayı birbirine bağlı süreçler olarak kavramsallaştırmaktadır. Du Bois'nın (2007) yaklaşımında konumlanma, tek başına bireysel bir tutum beyanı değil, etkileşim içinde eş zamanlı olarak gerçekleşen üç ilişkisel hareketten oluşmaktadır. İlk olarak konuşmacı bir nesne, olay, kişi ya da durum hakkında değerlendirme üretir ve böylece ona belirli bir değer atfeder. İkinci olarak bu değerlendirme aracılığıyla kendisini belirli bir epistemik, duygusal veya ahlaki konuma yerleştirir. Üçüncü olarak ise diğer konuşmacılarla yakınlaşır, uzaklaşır, uzlaşır ya da hizalanmayı reddeder. Bu nedenle konumlanma, yalnızca ne düşünüldüğünü değil, konuşmacının kendisini nasıl sunduğunu ve başkalarıyla nasıl bir ilişki kurduğunu da gösterir.

Bu çerçeve Meursault'nun söylemine oldukça uygundur. Çünkü onun belirgin özelliklerinden biri, çevresindeki insanların kendisinden beklediği değerlendirmelere katılmamasıdır. İnsanların iyi/kötü, önemli/önemsiz, sevilen/sevilmeyen gibi kategorilere yerleştirilmesi gerektiği durumlarda Meursault sıklıkla düşük yoğunluklu veya belirsiz bir konumlanma (stance) sergiler. Dolayısıyla Meursault'nun yabancılığı yalnızca bireysel bir içe kapanma değil, öznelerarası hizalanmanın sınırlandırılması olarak da okunabilir.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yapılandırılmış bir metin ve söylem çözümlemesidir. Araştırmanın veri kaynağını Albert Camus'nün Yabancı romanı oluşturmaktadır. Analizde bu çalışma için sunulan Samih Tiryakioğlu Türkçe çevirisi temel alınmıştır (Camus, 2016). Bu nedenle aşağıdaki dilsel gözlemler öncelikle Türkçe metnin söylemsel özellikleri üzerine kuruludur. Çalışmanın Fransızca özgün metnin mikro-dilsel özellikleri hakkında genelleme yapabilmesi için ayrıca özgün L'Étranger metniyle karşılaştırmalı analiz yapılması gerekir.

Analiz birimleri tek tek sözcüklerden ziyade Meursault'nun toplumsal değerlendirme gerektiren etkileşimleri olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda bulgularla uyumlu olarak altı analitik kategori kullanılmıştır: (a) kısa ve minimal yanıtlar ile açıklama yükümlülüğünden kaçınma, (b) düşük değerlendirme ve öznelerarası hizalanmama, (c) cenaze ve yas bağlamında duygusal performansın toplumsal denetimi, (d) mahkeme söyleminde cinayet eyleminin normallik ve ahlaki kişilik yargısına dönüştürülmesi, (e) Meursault'nun önceki söz ve davranışlarının mahkeme söylemi içerisinde yeniden bağlamlandırılması ve söylemsel iktidar aracılığıyla yeni anlamlar kazanması ve (f) karakterlerin adlandırılma biçimleri üzerinden ortaya çıkan kolonyal kategorileştirme ve anlatsal görünmezlik. Bu kategoriler, Meursault'nun dilsel ve etkileşimsel tercihleri ile bu tercihlerin diğer karakterler ve kurumsal aktörler tarafından nasıl yorumlandığını birlikte incelemeye olanak sağlayacak biçimde yapılandırılmıştır.

İlk aşamada roman baştan sona okunmuş ve araştırma problemiyle ilişkili etkileşimler belirlenmiştir. Bowen'a (2009) göre doküman analizi, metinsel materyalin sistematik biçimde incelenmesini, araştırma sorularıyla ilişkili verilerin seçilmesini ve bu verilerin yorumlanmasını içeren nitel bir araştırma yöntemidir. Bu doğrultuda araştırmacı özellikle

Meursault'nun toplumsal ve duygusal değerlendirme üretmesinin beklendiği cenaze, arkadaşlık, romantik ilişki, cinayet ve mahkeme sahnelerine odaklanmıştır. İlk okumada araştırma sorularıyla ilişkili bölümler belirlenmiş ve işaretlenmiştir. Ayrıca karakterlerin adlandırılma biçimleri ve toplumsal kategorileştirme pratikleri de bu ilk inceleme sırasında dikkate alınmıştır. Özellikle Fransız karakterlerin bireysel adlarla temsil edilmesi ile öldürülen yerli karakterin Arap kategorisi altında temsil edilmesi arasındaki asimetri analize dâhil edilmiştir.

İkinci aşamada belirlenen metinsel bölümler daha ayrıntılı biçimde yeniden okunmuş ve dilsel ve etkileşimsel örüntüler kodlanmıştır. Kodlama sürecinde kısa ve minimal yanıtlar, açıklama üretmeme, düşük değerlendirme, öznelerarası hizalanmama, duygusal performansın sınırlılığı, cenaze ve yas bağlamındaki normatif beklentiler, mahkeme söyleminde ahlaki değerlendirme, önceki söz ve davranışların yeniden bağlamlandırılması ve adlandırma pratikleri dikkate alınmıştır. Bu süreçte Braun ve Clarke'ın (2006) nitel veride tekrar eden anlam örüntülerinin belirlenmesi, kodlanması ve daha geniş analitik kategoriler altında ilişkilendirilmesi yaklaşımından yararlanılmıştır. Bununla birlikte çalışma bağımsız bir tematik analiz olarak yapılandırılmamış; kodlama işlemi söylemsel örüntülerin sistematik biçimde belirlenmesini ve karşılaştırılmasını sağlayan yardımcı bir analitik araç olarak kullanılmıştır.

Üçüncü aşamada elde edilen kodlar bulgular bölümünde kullanılan altı analitik kategori altında birleştirilmiştir. Kısa yanıtlar ve açıklama üretmeme Minimal Yanıtlar ve Açıklama Yükümlülüğünün Reddi; düşük değerlendirme ve diğer konuşmacıların değerlendirmeleriyle sınırlı hizalanma Düşük Değerlendirme ve Öznelerarası Hizalanmama; cenaze bağlamındaki dilsel ve davranışsal göstergeler Cenaze ve Yasın Toplumsal Denetimi; cinayet dışındaki davranışların mahkeme tarafından ahlaki suçluluk anlatısına dâhil edilmesi Cinayet Davasından Normallik Davasına; önceki söz ve davranışların yeni bir kurumsal anlatı içerisinde yeniden yorumlanması Yeniden Bağlamlandırma ve Söylemsel İktidar; bireysel adlandırma ile Arap kategorisi arasındaki asimetri ise Arap, Adlandırılmayan Özne ve Kolonyal Sessizlik kategorileri altında değerlendirilmiştir. Böylece yöntem bölümündeki kodlama ve sınıflandırma süreci ile bulgular bölümünde sunulan analitik başlıklar arasında doğrudan bir bağlantı kurulmuştur.

Dördüncü aşamada seçilen söylem parçalarının toplumsal ve etkileşimsel işlevleri yorumlanmıştır. Gee'ye (2014) göre söylem analizi, dilin yalnızca aktardığı içeriği değil, dil aracılığıyla hangi kimliklerin, ilişkilerin, toplumsal konumların ve anlamların oluşturulduğunu da incelemektedir. Bu doğrultuda Meursault'nun ifadeleri yalnızca sözcüksel veya sözdizimsel özellikleri açısından değil, onun nasıl bir oğul, sevgili, arkadaş ve sanık olarak konumlandırıldığı ve diğer karakterlerle hangi düzeyde hizalandığı açısından değerlendirilmiştir. Örneğin kısa bir yanıt yalnızca biçimsel olarak kısa olması nedeniyle değil, belirli bir toplumsal durumda beklenen açıklamayı, duygusal değerlendirmeyi veya öznelerarası hizalanmayı sağlayıp sağlamadığı açısından analiz edilmiştir. Benzer biçimde mahkeme söyleminde Meursault'nun önceki söz ve davranışlarının hangi bağlamlardan çıkarıldığı, hangi olaylarla ilişkilendirildiği ve bunların nasıl bütünlüklü bir ahlaki kişilik anlatısına dönüştürüldüğü incelenmiştir. Adlandırma pratiklerinde ise bireysel özel adlarla kategorik adlandırmalar arasındaki farkın karakterlerin anlatsal görünürlüğü ve toplumsal konumları açısından ne tür anlamlar ürettiği değerlendirilmiştir.

Son aşamada elde edilen yorumlar Goffman'ın etkileşimsel performans ve benlik sunumu yaklaşımı, Bourdieu'nün dilsel meşruiyet ve sembolik iktidar anlayışı ve Du Bois'nın konumlanma yaklaşımıyla ilişkilendirilmiştir. Böylece analiz süreci metinsel örneklerin belirlenmesi, kodlanması, altı analitik kategori altında sınıflandırılması, etkileşimsel ve

toplumsal bağlam içerisinde yorumlanması ve son olarak kuramsal kavramlarla ilişkilendirilmesi biçiminde ilerlemiştir. Çalışma nicel bir sıklık analizi iddiasında bulunmamaktadır; temel amaç belirlenen söylemsel örüntülerin ne ölçüde tekrarlandığını saymak değil, bu örüntülerin belirli etkileşimlerde hangi toplumsal anlamları ürettiğini ve romanın ilerleyen bölümlerinde nasıl yeniden yorumlandığını açıklamaktır.

Araştırma sürecinde karşılaşılan temel güçlüklerden biri, edebî bir metindeki dilsel örüntüler ile bu örüntülere yüklenen sosyolojik anlamlar arasındaki sınırı dikkatli biçimde korumak olmuştur. Araştırmacı açısından özellikle Meursault'nun kısa yanıtları, sessizlikleri, düşük duygusal değerlendirmeleri ve açıklama üretmemesi gibi unsurların doğrudan psikolojik özellikler olarak yorumlanmaması önemli bir metodolojik hassasiyet oluşturmuştur. Bu nedenle çözümleme boyunca karakterin ne hissettiğine ilişkin kesin çıkarımlar yapmak yerine, metinde gözlenebilen dilsel ve etkileşimsel göstergelere odaklanılmıştır. Bir diğer güçlük, çalışmanın Türkçe çeviri üzerinden yürütülmesi nedeniyle dilsel tercihlerin ne ölçüde Camus'nün özgün Fransızca metnine, ne ölçüde çevirmenin tercihinine bağlı olduğunun kesin olarak ayrıştırılamamasıdır. Araştırmacı bu sınırlılığı dikkate alarak mikro-dilsel genellemelerden kaçınmış ve daha çok söylemsel örüntüler, toplumsal bağlam, karakterler arası etkileşim ve mahkeme söyleminde ortaya çıkan yeniden anlamlandırma süreçleri üzerinde durmuştur. Ayrıca yorumlayıcı nitel araştırmanın doğası gereği araştırmacının kuramsal bakış açısının veri seçimi ve yorumlama sürecini etkileyebileceği göz önünde bulundurulmuş; bu nedenle bulguların mümkün olduğunca doğrudan metinsel örneklerle ilişkilendirilmesine ve yorum ile metinsel kanıt arasındaki bağın görünür tutulmasına özen gösterilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde, Meursault'nun söylemsel ve etkileşimsel tercihleri toplumsal normatiflik, duygusal performans ve kurumsal yargı bağlamında analiz edilmektedir. Bulgular, karakterin toplumsal olarak beklenen duygusal ve ahlaki konumlanmaları doğrudan reddetmesinden çok, bu konumlanmaları dilsel olarak yeterince görünür kılmaması üzerinden şekillenmektedir. Bu doğrultuda analiz; minimal yanıtlar ve açıklama yükümlülüğünden kaçınma, düşük değerlendirme ve öznelerarası hizalanmama, yasin toplumsal denetimi, mahkeme söyleminde normallığın yeniden kurulması, önceki söz ve davranışların yeniden bağlamlandırılması ve kolonyal adlandırma pratikleri olmak üzere birbiriyle ilişkili temalar altında sunulmaktadır. Bu temalar birlikte değerlendirildiğinde Meursault'nun yabancılığının yalnızca bireysel bir duygu durumu olmadığı, dilsel performansların toplumsal olarak yorumlanması ve kurumsal söylem içerisinde ahlaki anlamlara dönüştürülmesiyle üretilen bir süreç olduğu görülmektedir.

Minimal Yanıtlar ve Açıklama Yükümlülüğünün Reddi

Meursault'nun söyleminin en dikkat çekici özelliklerinden biri, toplumsal açıdan ayrıntılı açıklama gerektirebilecek durumlarda minimal yanıtlar vermesidir. Annesinin yüzünü son kez görmek isteyip istemediği sorulduğunda Hayır, neden diye sorulduğunda ise Bilmem biçiminde kısa yanıtlar vermesi bunun belirgin örneklerindendir (Camus, 2016, s. 14). Buradaki sosyodilbilimsel mesele yalnızca yanıtın kısalığı değildir. Bir yakının ölümünde verilen olumsuz yanıtın toplumsal açıdan gerekçelendirilmesi beklenebilir. Meursault ise kendi davranışını muhatabının ahlaki dünyasında kabul edilebilir hale getirecek açıklayıcı söylemi çoğu zaman üretmez.

Bu nedenle minimalizm bir söylemsel mesafe üretmektedir. Meursault'nun kısa cevapları, muhataplarının onun içsel durumunu yorumlamasına daha geniş bir alan bırakmaktadır. Açıklama yapılmadıkça bu boşluk toplum tarafından doldurulur. Mahkemede gerçekleşen şey de büyük ölçüde budur Meursault'nun kendi davranışları için üretmediği ahlaki anlatıyı savcı onun yerine üretmektedir.

Düşük Değerlendirme ve Öznelerarası Hizalanmama

Marie ile evlilik üzerine gerçekleşen konuşma, Meursault'nun düşük değerlendirme ve öznelerarası hizalanmama eğilimini daha açık biçimde göstermektedir. Marie'nin evlilik teklifine karşı Meursault bunun kendisi için fark etmediğini, Marie isterse evlenebileceklerini belirtmekte; sevgi sorusunu ise ilişkinin duygusal değerini güçlendirmek yerine bunun bir anlamı olmadığını söyleyerek karşılamaktadır (Camus, 2016, s. 43). Marie'nin evliliğin ciddi bir mesele olduğunu ifade etmesine verdiği Yoo yanıtı da aynı söylemsel örüntünün devamıdır. Du Bois'nın konumlanma modeli açısından Marie burada evliliği ve sevgiyi olumlu ve yüksek değer taşıyan ilişkisel nesneler olarak değerlendirirken Meursault aynı değerlendirmeyle hizalanmamaktadır. Ancak açık bir çatışma da üretmemektedir. Onun konumlanması tam olarak bu ara alanda ortaya çıkar; ilişkiye katılmakta fakat ilişkinin gerektirdiği ortak duygusal değerlendirmeyi dilsel olarak paylaşmamaktadır.

Meursault sıklıkla çevresindeki kişilerin değerlendirmelerine açıkça karşı çıkmaz; fakat onlarla güçlü biçimde hizalanmaz da. Raymond arkadaş olmak isteyip istemediğini sorduğunda Meursault bunun kendisi açısından fark etmediğini belirtmektedir (Camus, 2016). Bu ifade Du Bois'nın (2007) konumlanma (stance) yaklaşımıyla değerlendirildiğinde önemlidir. Etkileşimsel açıdan arkadaşlık önerisi yalnızca bilgi talebi değildir; muhataptan karşılıklı yakınlık değerlendirmesi bekler. Benim için fark etmez biçimindeki bir yanıt ise ne açık ret ne de beklenen duygusal karşılıklıdır. Meursault böylece konuşmanın önerme içeriğine yanıt verirken ilişkisel anlamına sınırlı katılım gösterir. Bu durum onun toplumla ilişkisinin temel metaforlarından biri haline gelir Meursault iletişim kurmaktadır fakat toplumsal anlam üretiminin duygusal boyutuna sınırlı ölçüde katılmaktadır.

Benzer bir örüntü Raymond ile kurulan arkadaşlık ilişkisinde de görülmektedir. Raymond, Meursault'ya artık gerçek bir arkadaş olduklarını söylediğinde Meursault yalnızca Evet yanıtını vermekte, hemen ardından Raymond'un arkadaşı olmanın kendisi açısından önem taşımadığını ifade etmektedir (Camus, 2016, s. 35). Burada iki konuşmacı aynı etkileşimsel olaya farklı değer yüklemektedir. Raymond arkadaşlığı olumlu ve karşılıklı olarak tanınması gereken bir ilişki olarak çerçevelerken Meursault önerme düzeyinde kabul göstermekte fakat bu kabulü duygusal veya değerlendirici bir yakınlıkla desteklememektedir. Böylece dilsel olarak Evet demesine rağmen öznelerarası hizalanması sınırlı kalmaktadır.

Cenaze Yasın Toplumsal Denetimi

Cenaze sahnesindeki kahve ve sigara anlatısı, Meursault'nun toplumsal normun farkında olması ile bu norma uygun performans üretmemesi arasındaki ayrımı daha belirgin hale getirmektedir. Meursault annesinin tabutu başında sigara içmenin doğru olup olmadığını kısa süreliğine sorgulamakta, ardından bunun hiçbir önemi olmadığı sonucuna vararak görevliyle birlikte sigara içmektedir (Camus, 2016, s. 16). Dolayısıyla burada normu bilmeme değil, normun davranışı belirleme gücünün reddedilmesi söz konusudur. Cenaze ortamı belirli bir bedensel ve duygusal özdenetim gerektirirken Meursault gündelik bedensel arzularını bastırmamaktadır. Daha sonra mahkemenin bu tür davranışları onun ahlaki kişiliğine ilişkin göstergeler olarak yeniden üretmesi, yasın yalnızca içsel bir duygu değil, başkalarının gözlemleyebildiği ve yargılayabildiği toplumsal bir performans olduğunu göstermektedir.

Romanın ilerleyen bölümlerinde annesinin cenazesindeki davranışların cinayet davasının merkezi kanıtlarından birine dönüşmesi, çalışmanın temel bulgularından biridir. Meursault'nun avukatı, soruşturmanın annesinin gömüldüğü gün onun katı yürekliliğini gösterdiği düşünülen davranışlarını araştırdığını aktarır. Avukat, Meursault'nun vereceği

cevabın savcının elinde bir silah haline gelebileceğini fark etmektedir (Camus, 2016, s. 62). Bu sahne, özel alan ile hukuki alan arasındaki sınırın çözülmesini göstermektedir. Cenazede gerçekleştirilmeyen bir duygusal performans daha sonra hukuki söylemin hammadmesine dönüşmektedir. Toplumsal mekanizma davranıştan toplumsal değerlendirmeye, oradan karakter yargısına, ahlaki sınıflandırmaya ve nihayet hukuki söyleme doğru ilerlemektedir.

Meursault'nun ağlamaması veya beklenen yas performansını sergilememesi doğrudan cinayetin maddi kanıtı değildir. Buna rağmen bu davranışlar onun nasıl bir insan olduğunu kanıtı haline getirilmektedir. Goffman açısından değerlendirildiğinde Meursault'nun başarısızlığı, cenazenin gerektirdiği oğul performansını izleyicilerin beklentilerine uygun biçimde sunmamasıdır.

Cinayet Davasından Normallik Davasına

Mahkeme sahnesi, değerlendirme nesnesinin cinayetten Meursault'nun ahlaki kişiliğine doğru nasıl genişlediğini açık biçimde göstermektedir. Avukatın müvekkilinin annesini gömdüğü için mi yoksa bir insanı öldürdüğü için mi yargılandığı sorusu, hukuki eylem ile toplumsal norm ihlalinin birbirine karıştırıldığını görünür hale getirir. Savcının iki olay arasında doğrudan bir ahlaki bağ kurması ise cenazedeki davranışların cinayetin açıklayıcı çerçevesine dâhil edildiğini göstermektedir (Camus, 2016, s. 88). Böylece mahkeme yalnızca Meursault'nun ne yaptığını değil, nasıl bir insan olduğunu belirlemeye yönelmekte; oğulluk performansındaki norm ihlali suç eyleminin ahlaki kanıtlarından birine dönüştürülmektedir.

Savcı daha ileri giderek Meursault'nun annesine karşı sergilediği düşünülen duygusuzluğu toplumsal aidiyetsizliğin kanıtı haline getirir. Meursault'nun toplumun temel kurallarını tanımadığı ve dolayısıyla o toplumda yeri olmadığı yönünde bir söylem kurulur (Camus, 2016, s. 93). Böylece mahkeme iki ayrı suç üretmektedir birincisi hukuki suç, yani bir insanın öldürülmesi; ikincisi ise sembolik/toplumsal suç, yani toplumun nasıl hissedilmesi ve nasıl davranılması gerektiğine ilişkin normlarını ihlal etmektir.

Yeniden Bağlamlandırma ve Söylemsel İktidar

Savcının Marie'nin tanıklığını yeniden çerçeveleme biçimi, yeniden bağlamlandırmanın kurumsal gücünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Meursault'nun annesinin ölümünden sonraki gün denize girmesi, Marie ile ilişki kurması ve komedi filmi izlemesi birbirinden ayrı gündelik eylemler olmaktan çıkarılarak tek bir ahlaki duyarsızlık anlatısının parçalarına dönüştürülmektedir (Camus, 2016, s. 87). Marie bu yorumun olayların gerçek niteliğini yansıtmadığını söylemeye çalışsa da onun açıklaması kurumsal söylem karşısında etkisiz kalmaktadır. Böylece mahkemenin söylemsel iktidarı yalnızca hangi olayların anlatılacağını değil, olaylar arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağını da belirlemektedir. Meursault'nun yaşamındaki parçalı olaylar savcının anlatısında kronolojik olmaktan çıkarak nedensel ve ahlaki bir bütünlük kazanmaktadır. Mahkeme Meursault'nun önceki yaşamındaki parçalı olayları seçerek bunları yeni bir anlatı içerisinde birleştirmektedir. Annesinin cenazesindeki davranışı, ertesi gün Marie ile geçirdiği zaman, romantik ilişkileri ve cinayet tek bir ahlaki kişilik anlatısının parçaları haline getirilir. Savcı böylece olayları yalnızca anlatmaz; Meursault'nun kim olduğunu tanımlar.

Bourdieu'nün (1991) sembolik iktidar anlayışı burada özellikle açıklayıcıdır. Kurumsal aktörlerin gücü yalnızca yaptırım uygulamalarından değil, aynı zamanda toplumsal gerçekliği meşru biçimde adlandırabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Meursault kendi

yaşamına güçlü bir ahlaki anlatı yüklemekten mahkeme onun yerine bunu yapmaktadır. Böylece anlatmayan birey karşısında anlatıyı kurum üretir.

Bu yeniden bağlamlandırma savcının daha sonraki söyleminde sistematik bir karakter anlatısına dönüşmektedir. Savcı, Meursault'nun annesinin yaşını bilmemesini, cenazeden sonraki davranışlarını, Marie ile ilişkisini ve Raymond'la bağlantısını aynı olay zincirinin parçaları olarak sıralamakta ve bunları onun psikolojisini açıklayan göstergeler biçiminde sunmaktadır (Camus, 2016, s. 91). Burada kurumsal söylemin gücü, geçmiş olayları yalnızca hatırlatmasından değil, aralarında daha önce bulunmayan bir anlam ilişkisi kurmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka ifadeyle mahkeme geçmişte tekrar etmemekte, geçmişin anlamını yeniden üretmektedir. Meursault'nun kendi söyleminde birbirinden bağımsız ve çoğu zaman önemsiz olan olaylar savcının söyleminde ahlaki açıdan tutarlı bir suçlu özne kimliğinin göstergelerine dönüşmektedir.

Arap Adlandırılmayan Özne ve Kolonyal Sessizlik

Adlandırmadaki asimetri çatışma sahnesinde özellikle görünür hale gelmektedir. Anlatıda Raymond, Masson ve Meursault özel adlarıyla bireysel özneler olarak belirtilirken karşı taraftaki kişiler iki Arap, Araplar ve başka bir Arap biçiminde kategorik olarak adlandırılmaktadır (Camus, 2016, s. 53). Bu kullanım yalnızca kişilerin etnik kökenini bildiren nötr bir tanımlama olarak görülmemelidir. Özel ad bireyselleştirirken kategori ortaklaştırmakta ve kişisel farklılıkları geri plana itmektedir. Böylece Fransız karakterler kişilerarası ilişkileri, geçmişleri ve bireysel özellikleri olan özneler halinde anlatıya dâhil edilirken yerli karakterlerin kimliği etnik kategori içerisinde yoğunlaştırılmaktadır. Dilsel düzeydeki bu asimetri, kolonyal toplum içerisinde kimin bireysel olarak adlandırılabilir ve kimin toplumsal bir kategorinin temsilcisine indirgenebilir olduğu sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Romanın dilsel-sosyolojik analizinde göz ardı edilmemesi gereken diğer bir unsur öldürülen kişinin adlandırılma biçimidir. Çatışma sahnelerinde yerli karakterler kişisel adlarla değil iki Arap ve Araplar gibi kolektif kategorilerle temsil edilmektedir (Camus, 2016, s. 53). Burada adlandırma basit bir sözcük tercihi olmaktan çıkar.

Postkolonyal okumalar açısından bu mesele önemlidir. Daoud'nun (2015) Meursault, contre-enquête adlı karşı-anlatısı, Camus'nün romanındaki adsız kurbanın ve ailesinin perspektifini merkeze taşıyarak bu anlatısal boşluğu görünür hale getirir. Radhakrishnan (2017) da iki eser arasındaki ilişkiyi postkolonyal asimetri ve karşı-hafıza bağlamında tartışmaktadır.

TARTIŞMA

Bulgular, Yabancı'daki yabancılaşmanın yalnızca ontolojik veya varoluşsal bir mesele olmadığını; aynı zamanda etkileşimsel, dilsel ve sosyolojik bir süreç olduğunu göstermektedir. Meursault toplum tarafından başlangıçta bütünüyle dışlanmış bir özne değildir. Çalışmakta, arkadaşlıklar kurmakta, romantik ilişki yaşamakta ve gündelik hayatın kurumları içerisinde hareket etmektedir. Ancak kritik toplumsal anlarda beklenen değerlendirmeleri üretmemektedir. Bu açıdan onun yabancılığı toplumsal yaşamın dışında bulunmasından değil, toplumsal yaşamın duygusal-dilsel kurallarına tam olarak katılmamasından kaynaklanmaktadır. Goffman'ın (1959) yaklaşımı açısından Meursault'nun sorunu rolün kendisini tamamen reddetmesinden ziyade rolün gerektirdiği izlenim yönetimini gerçekleştirmemesidir. Oğuldur fakat yas tutan oğul performansını beklenen biçimde sergilemez; Marie ile birlikte fakat âşık erkek söylemini üretmez; sanıktır fakat pişman suçlu performansını gerçekleştirmez. Bu nedenle Yabancı'daki toplumsal düzenin, içsel duyguların toplumsal olarak okunabilir biçimde gösterilmesi gerektiği varsayımı üzerine kurulduğu söylenebilir.

Bu noktada Bourdieu'nün (1991) yaklaşımı Goffman'ın mikro-sosyolojik perspektifini tamamlamaktadır. Her performans eşit derecede meşru değildir. Toplumsal kurumlar hangi söylemlerin kabul edilebilir olduğunu belirleme gücüne sahiptir. Mahkeme, Meursault'nun kendi yaşamına ilişkin yorumundan daha güçlü bir yorum üretir. Meursault'nun kayıtsız veya açıklama üretmeyen söylemi kurumsal alanda zayıf kalırken savcının ahlaki anlatısı meşru söylem statüsü kazanır. Dolayısıyla mahkeme yalnızca suçu belirleyen değil, aynı zamanda özneyi tanımlayan bir kurumdur.

Du Bois'nın (2007) konumlanma (stance) yaklaşımı ise bu çatışmanın dilsel mekanizmasını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Toplumsal etkileşim yalnızca nesneler hakkında bilgi alışverişinden oluşmaz; konuşmacılar aynı zamanda nesneleri değerlendirir, kendilerini konumlandırır ve başkalarının değerlendirmeleriyle hizalanırlar. Meursault'nun ayırt edici özelliği, bu üçlü yapının özellikle değerlendirme ve hizalanma boyutlarında düşük katılım göstermesidir.

Bu bulgular, Hochschild'ın (1983) "duygu kuralları" kavramıyla da önemli ölçüde örtüşmektedir. Hochschild'a göre toplumsal yaşam yalnızca bireylerin ne yapmaları gerektiğini değil, belirli durumlarda ne hissetmelerinin ve bu duyguları nasıl göstermelerinin uygun olduğunu da düzenleyen örtük kurallar üretmektedir. Bireylerden yalnızca uygun davranışın değil, uygun duygusal görünümün de sergilenmesi beklenmektedir. Meursault'nun annesinin cenazesinde ağlamaması, Marie'ye karşı sevgisini beklenen sözlerle ifade etmemesi ve yargılama sırasında pişmanlığı açık biçimde sergilememesi bu açıdan birer "duygu kuralı" ihlali olarak okunabilir. Hochschild'ın yaklaşımında toplumsal olarak beklenen duygu ile bireyin fiili duygusu arasındaki mesafe duygu yönetimi yoluyla kapatılırken Meursault bu mesafeyi kapatma yönünde belirgin bir çaba göstermemektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları, Meursault'nun asıl toplumsal sapmasının herhangi bir duyguya sahip olmamasından çok, kendisinden beklenen duyguyu toplumsal olarak tanınabilir biçimde göstermeyi reddetmesi ya da bunu gereksiz görmesi olduğunu düşündürmektedir. Bu yorum, Yabancı'daki normallığın yalnızca davranışsal değil aynı zamanda duygusal bir normallik olarak kurulduğu yönündeki bulguyu güçlendirmektedir. Hochschild'ın "feeling rules" yaklaşımı da belirli durumlarda ne hissedilmesi gerektiğine ilişkin toplumsal beklentilerin bireyler üzerinde düzenleyici bir işlev gördüğünü vurgulamaktadır (Hochschild, 1983).

Meursault'nun mahkeme tarafından yalnızca gerçekleştirdiği eylem üzerinden değil, nasıl bir kişi olduğu üzerinden değerlendirilmesi ise Just'ın (2015) Camus ve utanç arasındaki ilişkiye yönelik tartışmasıyla birlikte düşünülebilir. Just, Camus'nün eserlerinde utanç, suçluluk ve ahlaki yargının birey ile topluluk arasındaki ilişkinin kurulmasında önemli bir işlev taşıdığını göstermektedir. Bu perspektif mevcut çalışmanın bulgularıyla birlikte değerlendirildiğinde mahkemenin Meursault'dan yalnızca hukuki sorumluluk kabulü beklemediği, aynı zamanda toplumun ahlaki dünyasına yeniden aidiyet gösterecek bir duygusal konumlanma talep ettiği söylenebilir. Pişmanlık, üzüntü ve anneye yönelik sevginin açık biçimde ifade edilmesi bu anlamda yalnızca bireysel duygular değil, kişinin ortak ahlaki düzene bağlılığını gösteren toplumsal işaretlere dönüşmektedir. Meursault'nun bu işaretleri üretmemesi ise cinayetten bağımsız davranışların dahi suçluluk anlatısına eklenmesini mümkün kılmaktadır. Böylece mahkeme, hukuki gerçeği belirleyen bir kurum olmanın ötesinde, hangi duyguların ahlaki olarak tanınabilir ve hangi öznenin toplumsal olarak kabul edilebilir olduğunu belirleyen bir değerlendirme alanı haline gelmektedir. Just'ın Camus'nün eserlerini etik, siyasal ve utanç ekseninde ele alan yaklaşımı bu yorum için tamamlayıcı bir çerçeve sunmaktadır (Just, 2015).

Öte yandan Meursault'nun normatif sistem karşısındaki görünürlüğü ile öldürülen Arap karakterin anlatısal görünmezliği arasındaki asimetri, Radhakrishnan'ın (2017) Daoud ve Camus arasında kurduğu kontrapuntal okumayla doğrudan ilişkilendirilebilir.

Radhakrishnan, Daoud'nun *The Meursault Investigation* adlı eserini Camus'nün metnindeki kolonyal asimetriyi ve karşı-hafıza sorununu görünür kılan bir müdahale olarak değerlendirmektedir. Bu açıdan mevcut çalışmada saptanan adlandırma asimetrisi yalnızca sözcüksel bir tercih olarak değil, kimin bireysel özne olarak temsil edilebildiğini belirleyen daha geniş bir söylemsel düzenin parçası olarak ele alınabilir. Meursault'nun duyguları, sessizlikleri, bedensel duyuları ve toplumsal normlarla uyumsuzluğu ayrıntılı biçimde anlatılırken öldürülen kişinin "Arap" kategorisi içinde adsız bırakılması, anlatısal tanınmanın kolonyal toplumda eşit dağılmadığını göstermektedir. Bu nedenle romanda iki farklı normatif mekanizma aynı anda işlemektedir: Meursault Fransız toplumunun duygusal ve ahlaki normlarına yeterince uymadığı için aşırı görünür hale gelirken kolonyal özne bireysel adından ve sesinden yoksun bırakılarak görünmezleşmektedir. Radhakrishnan'ın postkolonyal asimetri ve karşı-hafıza kavramları bu çifte yapının, yani normatif olarak yargılanan Avrupalı özne ile anlatısal olarak susturulan kolonyal özne arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır (Radhakrishnan, 2017).

Duygusal Normdan Ahlaki Norma

Çalışmanın daha geniş sosyolojik sonucu, toplumların yalnızca davranışları değil, duyguların gösterilme biçimlerini de normatifleştirdiği yönündedir. Meursault örneğinde süreç; toplumsal durumdan beklenen duyguya, beklenen dilsel performansa, performansın yokluğundan sapma atfına, oradan ahlaki yargı ve kurumsal yaptırıma doğru ilerlemektedir.

Bu zincirin en önemli özelliği, içsel bir durum olan duygunun dışsal ve gözlenebilir göstergeler üzerinden toplumsal olarak değerlendirilmesidir. Meursault'nun gerçekten annesini sevip sevmediği doğrudan bilinemez. Fakat mahkeme bu epistemolojik belirsizliği kabul etmek yerine onun cenazedeki davranışlarından içsel ahlaki karakterine doğru çıkarım yapmaktadır. Böylece duygusal performans ahlaki kişiliğin kanıtına dönüşmektedir.

Normallik ve Kolonyal İktar Arasındaki Çelişki

Romanın sosyolojik eleştirisi burada bırakıldığında önemli bir problem ortaya çıkar. Meursault'nun toplum tarafından normatif olarak dışlanmasını ayrıntılı biçimde incelerken onun öldürdüğü kişinin romandaki söylemsel statüsünü göz ardı etmek mümkün değildir. Meursault'nun iç dünyası, duyuları, sıcaklık algısı, düşünceleri ve toplumla çatışması anlatının merkezindeyken öldürülen kişi esas olarak Arap kategorisi içerisinde bulunmaktadır.

Bu durum bir tür çifte yabancılaştırma ortaya çıkarmaktadır Meursault toplumsal normlardan yabancılaşırken öldürülen kişi anlatısal bireysellikten yabancılaştırılmaktadır. İkinci yabancılaştırma kolonyal iktidar ilişkileri açısından daha ağır bir sessizliktir; çünkü Meursault konuşabilen, düşünebilen ve kendi varoluşunu anlatabilen bir özneken kurbanın sesi ve bireysel adı büyük ölçüde yoktur. Daoud'nun karşı-anlatısının bu boşluğu merkeze alması, romanın sonraki postkolonyal alımlanışında önemli bir kırılma yaratmıştır (Radhakrishnan, 2017).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma Albert Camus'nün Yabancı romanını geleneksel absürdizm ve varoluşsal yabancılaşma okumalarının ötesine taşıyarak dil, duygusal performans ve toplumsal normatiflik ilişkisi üzerinden değerlendirmiştir. Analiz, Meursault'nun yabancılığının yalnızca dünyayı anlamsız bulmasından veya duygusal mesafesinden kaynaklanmadığını; aynı zamanda toplumun kendisinden belediği dilsel ve duygusal performansları üretmemesiyle oluştuğunu göstermektedir. Meursault konuşmaktadır; fakat çoğu zaman toplumun duymak istediği şeyi söylememektedir. Daha da önemlisi, başkalarının

değerlendirmeleriyle gerekli görülen biçimde hizalanmamakta, davranışlarını ahlaki açıdan gerekçelendirmemekte ve duygularını toplumsal olarak tanınabilir söylemlere dönüştürmemektedir. Bu nedenle onun temel suçu dilsel açıdan sessizlik değildir; normatif söyleme katılmamaktır.

Mahkeme bu boşluğu dolduran kurum haline gelmektedir. Meursault'nun kendi yaşamı için üretmediği bütünlüklü ahlaki anlatıyı savcı üretmekte; cenaze, romantik ilişki ve cinayet gibi farklı olayları tek bir karakter anlatısına dönüştürmektedir. Böylelikle cinayet davası giderek bir normallik davasına dönüşmektedir. Goffman'ın benlik sunumu yaklaşımı bu sürecin performatif boyutunu, Bourdieu'nün sembolik iktidar yaklaşımı hangi söylemin meşru kabul edildiğini, Du Bois'nın konumlanma (stance) modeli ise Meursault'nun değerlendirme ve öznelarası hizalanma örüntülerini açıklamaya olanak sağlamaktadır. Bu üç yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde romanın temel sosyolojik sorularından biri şu biçimde yeniden ifade edilebilir Bir insanı toplumun üyesi yapan yalnızca yasalara uyması mıdır, yoksa doğru zamanda doğru duyguyu doğru dilsel biçimde göstermesi de mi beklenmektedir? Son olarak romandaki Arap kategorisi bu normallik tartışmasını kolonyal bağlama taşımaktadır. Meursault'nun bireysel yabancılaşması ayrıntılı bir iç sesle temsil edilirken öldürülen kişinin bireysel adının ve sesinin bulunmaması, toplumsal tanınmanın herkes için eşit biçimde dağıtılmadığını göstermektedir. Böylece Yabancı, bir taraftan toplumun birey üzerindeki normatif baskısını açığa çıkarırken diğer taraftan kolonyal toplumda hangi öznenin konuşabilir ve adlandırılabilir olduğuna ilişkin daha problematik bir sessizlik üretmektedir.

Bu açıdan Yabancı, yalnızca hayatın anlamı var mıdır? sorusunu soran bir roman değildir. Aynı zamanda normal insan kimdir, normal insan nasıl konuşmalıdır, nasıl yas tutmalıdır, nasıl sevmelidir ve bu normlara uymayan kişiyi tanımlama hakkı kime aittir? sorularını da gündeme getiren sosyolojik bir metindir.

KAYNAKÇA

- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (J. B. Thompson, Ed.; G. Raymond & M. Adamson, Trans.). Harvard: Harvard University Press.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>.
- Camus, A. (2016). *Yabancı* (S. Tiryakioğlu, Çev.) İstanbul: Can Yayınları.
- Daoud, K. (2015). *The meursault investigation* (J. Cullen, Trans.). New York: Other Press.
- Du Bois, J. W. (2007). The stance triangle. In R. Englebreton (Ed.), *Stancetaking in discourse Subjectivity, evaluation, interaction* (pp. 139-182). John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/pbns.164.07du>.
- Gee, J. P. (2014). *An introduction to discourse analysis: Theory and method* (4th ed.). London: Routledge.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. New York: Anchor Books.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. Oakland: University of California Press.

- Just, D. (2015). Albert Camus and the politics of shame. In *Literature, ethics, and decolonization in postwar France: The politics of disengagement* (pp. 97-114). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316145463.007>.
- Radhakrishnan, R. (2017). The Meursault investigation: A contrapuntal reading. *Cambridge Journal of Postcolonial Literary Inquiry*, 4(3), 440-456. <https://doi.org/10.1017/pli.2017.32>.